

המבטא והכתיב

אחת העבודות שקבל עליי ועד הלשון היא שפור המבטא וקביעות הכתיב בעברית. עוד בשנת תרס"ז פנה הועד אל מנהלי בתי הספר שבא"י וגני הילדים במכתב הוזר לעוררם להנהיג בבתי ספרם את המבטא המזרחי בלל המבדיל היטב בין בטוי אות לאות, אך טרם ברר עוד לעצמו את אופן מבטא כל אות בקביעות, וע"כ החליט באחת ישיבותיו בזמן הקיץ הזה לדון סוף סוף על הענין הזה וענין הכתיב גם הוא בפרטות. התרצאה הטלה על מר דוד ילין, וכישיבת הועד ביום י"ב סיון ש"ז הרצה מר ילין לעת עתה על המבטא, וענין הכתיב וכן ברור צורת העתקת מלים מלשונות זרות (מרנסקריפציה) בעברית והנמשך מזה נדחו לזמן אחרף הבא.

הרצאת מר דוד ילין:

המבטא

אחד יסודות ועד לשוננו ומהחשובים שבהם הוא ההתבוננות בעניני המבטא והכתיב בלשוננו. "הועד משתדל—אומר גסס יסודות עבודתנו—להטביע בלשון את ההברה המזרחית, המבלטת יותר את ההבדל בין קולות כל האותיות של האלף-בית. — הועד נותן צורה קבועה להכתיב". ואמנם כן הוא הדבר, ועד הלשון אינו עוסק רק במלוא מה שחסר בלשון, כדי להביאה למדרגת שפה חיה אשר בה אפשר להכניע כל מה שהעין רואה וחלב מוחשב, למן קטנוני חלקי איזה עצם ועד המשגים הספשיים ביותר דקים והיותר נשגבים; אלא גם בברור מה שיש בה כבר ובתקון כל מעוות בשמושה, הוא משתדל להביא קביעות בכל מה שמשמש בה ברפיות, וסדרים בכל הנוהג בה בערבוביה. כל מה שנוסף לפסק הלכות בדברים שהם מעין "הן ולאורפיא בידיה", כן יקל יותר למוד הלשון וכן נוסף להביא אחדות בקרב המשתמשים בה; וכן נצעידנה הלאה לקראת המטרה הנעלה לשימח שפת-חיה. ובתור שפה חיה תתיצב לנגדנו שאלת המבטא בה בתור

אחת השאלות החשובות ביותר, כל זמן שינקה השפה כל שפעת חייה ממקור הספרות, מהתורה שבכתב, לא כפת לנו איך אנו קוראים ומבטאים את האותיות והתנועות שלנו עינינו. העקר היה לנו רק שיהיה לנו מה לקרא, הקורא לא התעניין כלל באיזה אופן מבטא הכותב את מה שהוא כותב, ולא היה פת כל מקום לאי הבנתו. אם הגרמנים קוראים את תמלים *Veni, vidi, vici* של קיסר בשפה הלטינית המתה *וֵנִי, וִידִי, וִיִּצִי* בשעה שהאנגלים קוראים: *וֵינִי, וִידִי, וִיִּסִי* והצרפתים גם מבטאים מלת *vici* "וִיִּסִי" והאיטלקים יבטאוה *וִיִּטְשִׁי*... מה תהיה, כלם בני ימינו כונת הרברים, וזה מספיק. אך בשפה היה היונקת חיותה מהתורה שבכתב, מנאומים, מחרצאות, מקריאת שעורים, מזמרת שירים, ומסתם דבור שבשוק החיים, פה יכפת ויכפת לנו איך מבטאים המדברים בשפה זו את מליה, פה דרוש שיבין איש את שפתו, שפת חברה של רעהו, ואת זאת נוכל להשיג רק בקביעת קביעות מהלכת באופן בטוי האותיות השונות של האלף-בית שלנו למען תחיה אחדות שלמה בפי אלה החפצים בתחית לשוננו ומשתמשים בה בדבור בפעל.

אמנם יודע הנני כי גם בשפות אחרות ישנם שנויי מבטאים לפי שנוי מקום מושב המדברים בהן למחוזותיהם, אף יודע הנני מראש כי אין לנו לקוות כי בני עמנו שכארצות השונות אשר מדה קשיות ערפם היא תפארתם ישנו פתאם את מבטאם שהרגלו בו במשך דורות בקבלם את אופן המבטא שתבוא עליו הסכמתנו, וכי בעלי "חסום וחסיס" לא יחתו מפנינו עד כדי לעזב הרגלם, אף אינני מעלים עיני מן העבודה כי כל מבטא שגבחר בו לא ידמה בכל פרטיו אף לאחד מכל המבטאים הנחונים עד כה, ובפעל "נבוא לחוסיק עליהם", ובכל זאת אין לנו רשות להמנע מהפצנו לשים קביעות במבטאנו.

שנויי המבטאים בשפות אחרות גם הוא בודאי אינו מעלה להן כי אם מגרעת, והמתקנים שבעמים החדשים שואפים לחנהיג ביחוד ע"י בתי הספר מבטא מאחד לשפתם, ואם אחינו שבהו"ל יוסיפו לדבר במבטאם שהרגלו בו לא נבק עליהם התר כניגית לאמר: קבלו דעתנו ואם לאו פה תהא קבורתכם. ידברו להם איך שידברו, ובלבד—שידברו, ואנחנו עלינו לדאג לפני כל דבר לארץ ישראל, לארצנו אשר בה תחלו נצני תחית שפתנו לנצנץ ובה גמלו כבר פרותיה, לארצנו אשר הדבור העברי הולך ונעשה בת לדבר שכית ורגיל. אם פה בארץ קטנה אהת, ודוק בה בארץ שבה השפת היה בדבור, ישרתשו

מבטאים שונים, וכל נואם, וטורח, ומרצה, ושר, ומדבר־סתם יבטא במבטא שהביא אתו מארץ גלותו, ממש כעמים שהגלה סנחריב לפניו לארצו שהביאו אתם איש איש את אלהיו, הן תהיה זאת עבדה שאין דגמתח בעולם*). קבוצת הגליות המרבה שבארצנו מכריחו להביא אחדות בפי המדברים, ואם יגדרו אחרינו אלה החפצים בתחית שפתנו מתיושבים בגולה, תבוא עליהם ברכת.

באיזה מבטא ביהוד עלינו לבחר ביום בואנו לדבר על קביעות מבטא בא"י?

את השאלה הזאת פתרה לנו בבר המציאות. תחית השפה של משך שלשים שנה בא"י נוסדה על המבטא הספרדי, וכל התנגדותם של מצדדי המבטא האשכנזי מבחינת הדקדוק, ומבחינת התועלת, וגם מבחינת טענת רב מנין של היהודים שבעולם לא תועילה כלום, ומדן ועד כארבע, או "מקסימית ועד ראש פנה" לפי הנסח החדש, עולה באונינו צלצול החברה הספרדית, המזרחית "שבחברה זו נצחה, טבע הדבר חייב כי לשפת מזרחית תהי הברה מזרחית.

אך כמובן אין המזרחיות מצטמצמת רק בקריאת הכל בפתחין ובתוים דגושים כקריאת המשלחים הארץ־ישראלים לפניו, היא מתפשטת על אפן בטוי אותיות שונות שאיננו רגילים לבטאן כהגן מחסר ידיעה או מחסר שימת לב לזה, ולפעמים גם מחסר מרין ומפחד ההתראות בקצונים והלגלוג הבא בעקבה, וזה הוא כל תקפה וגבורתה. ואם אלה שהרגלו מילדותם במבטא האשכנזי קבלו עליהם כבר לעזב מבטאם הם ולקבל מבטא אחר, אז כמובן עליהם לקבל את המבטא הספרדי, ואשר ממנו תוצאות לתועליות רבות.

אך מה הוא המבטא הספרדי, ומה תאות לנכונותו? המבטא הספרדי הוא זה הנותן לכל אחת מאותיות האלף־בית שלנו קול מיוחד לת. אם ישנן לנו כך וכך אותיות זה הוא הסמן היותר מבהק כי צריכים להיות לנו כך וכך קולות, חלשון איגנה יוצרת

*) "לא נעים כדל לראות כי בארץ ישראל, אשר כלה תובל להחשב כפלך אחד באחת הממשלות האחרות, יהיה שגוי במבטא בין תושביה, ולא עוד אלא כי רחוק המקום בין הצפון ובין הדרום הולך וקטן מיום ליום ע"י מסלת הברזל התולכות ומתפשטות בארץ" (דברי מר יעציה פרס בנבוכים ע"ד הרצאתו על המבטא והכתוב באספת אנשי המורים בתרס"ד, ע' זכרונות הדברים לאספת הג"ל בעד 40). וע' גם כסאפרו של מר א"צ אידילזון על המבטאים השונים בעברית שנרשמו בחשדות ש"ן בתזכרות א' ב'.

יצירות שלא לצורך, וכל מה שיש בה יש לו זכות קיומו בפני עצמו מבלי היותו הקוי ומשנה לאחרים. ורבות הקולות בשפה הזו סוף צריך להחשב לעשר לה, ולא לחגם מחללים את המזרחיים כי מכשרים הם הרבה יותר מהאירופים ללמד בטווי שפית זרות כהגן וכראוי, מבלי חכר כי גברים הם לגביהן. זאת באה להם יען כי בשפתם ישגן צלצול, קולות יותר מאשר בכל שפה אחרת בשהיא לעצמה. ובלכתנו אנו בדרך זו אז חשב נשיב ללשוננו את עשרה אשר שללה גלותנו מפינו.

ומלכד כל אלה אין לנו לשבח את התועלת הפדגוגיות היוצאת מהליכתנו בדרך זו: כל זמן שישנם עפי" מכטאנו אותיות כפולות בא"ב שהגנו מכטאים אותן באפן אחר לא תחדל הערבוביה הגמורה בלמוד הלשון. לומד הקריאה אינו יכול להבין איזה צרך ישנו בשתי אותיות ב ק לבטוי א, ט ת לבטוי ה, ה ב לבטוי ו, א ע לבטוי a, וכיו"ב; אך חבא ללמד לכתב תגדל מבוכתו עשרת מונים, אם לא חונן בטביעת עין חדה ובכה זכרון עצום לא ימצא ידיו ורגליו בבואו לכתב, וכל מי שלא ראה את ענויי מחבר ספר הקריאה לשון קדשי בבואו לתת ס מ נ ים לילד הקטן מתי עליו לכתב ו ומתי ב, מתי ח ומתי כ, וכיו"ב לא ראה ענויים מיטיו. ומי לא ראה כל ברבוריהם של איזה מחברי ספרי הלמוד שלנו בחברים מאמרים להכיר בהם ההבדלים בין: אביב ואביו, ענב ועיניו, וכיו"ב? ויש שהכירו ספרים שלמים לתבליט זו.

וכל זה בשעת שאפשר לנו להשיג על נקלה בטול כל המבוכות האלה בלמוד הלומד להבריל בין מבטא אות ואות, באפן כי בשמעו מה שיקריאו לפני בבטוי נכון לא ישאר כל מקום לטעות, או בלמוד הוא בעצמו כל מלה במבטא הנכון לא יוכל לשגות בין "פרע" ו"קרע" ו"פרח" ו"קרא", וכיו"ב!

ובכן התברר לנו היסוד העקרי שצריך להיות לנו לקו בקביעות במבטא, והוא: אות מיחדה—קול מיחד.

אך בבואנו לקבע לכל אות אפן בטויה תתעורר השאלה: מי צריך להיות המכריע פה? האם החקירות המדעיות ע"ד המבטא בימי קדומינו? או ההשואה אל השפות חשמיות בכלל וחשפה החית שבהן, היא הערבית, בפרט? או השמוש של רב מנין העם? או המבטא החדש שקבל בא"י? או מכריע אחר לגמרי?

על השאלות האלה דברתי בארכה ובפרטות בהרצאתי על ענין זה

עצמו באספח הכללית לאגדת המורים בא"י בשנת תרס"ד¹), ופח אביא רק את המסקנות.

(א) ברור הדבר כי אין לנו בעת מסורת הסתורית אמתית שתגיד לנו ברור איך בטאו אבותינו כל אחת כחאותיות;

(ב) ברור הדבר כי גם בימי קדם לא חיה מבטא אחד לכל המדברים בשפתנו, ובני הצפון לא בטאו כאחיהם שבדרום הארץ;

(ג) ברור הדבר כי גם בימי קדם לא חיה המבטא שות תמיד, ובכן אין החקירות המדעיות יכולות בלבדן לתורותנו הדרך הנכונה.

(ד) מבטאו של רב מנין העם, לאמר המבטא האשכנזי איננו מזרחי, והוא בנוי בעקרו על יסוד של אותיות כפולות בכטוי אחד, והמציאות גם היא דחתהו כבר, ועתה לא נוכל לשוב אליו ואין לנו כל צורך לשוב ולקבלו.

(ה) המבטא החדש שקבל בא"י אמנם מזרחי הוא, אבל הנהו אך להצאין: קבל קבלנו את היותר קל לנו, את מבטא החנועויות ואת בטוי התו הרפויה כדגושה, ישנם מעטים המבדילים כבר בין "א" ל"ע" ובין "ח" ל"ב", אך חלאה לא צעדנו ועדין ו ב, ט, ת, פ, ק, משמשות בערביכיה, ובאותיות ג ד איננו מבדילים בין הרפויות והדגושות, ובכן עלינו להשלים מה שהחסרנו במבטא זה ולתקן מה שקלקלנו.

(ו) המכריע היחיד צריך לפי דעתי להיות הכלל שהזכרתי למעלה, כי לכל אות ולכל צורה מיחדה של אחת האותיות (דגושה ורפויה) צריכים אנו לקבע קול מיחד, לאמר: לא נהפש אחרי המבטא הנכונ (בהא הידיעה), כי אם אחרי מבטא שהוא נכונ לגו, ולמורת הדרך בזה תוכל להיות לנו השפת החיה הערבית אשר בה ישנן כל אותיות הא"ב שלנו (מלבד פ, ב, ס) ואלפי המלים המשתפות ביניהן תערנה כי גם האותיות שמהן רקמו צריכות להבטא באופן אחד.

אכן ידעתי את כל טענות המתנגדים לשנוי המבטא ותקונו מהיושבים בארץ, "אנו באים עתה מאירפה וגרוננו איננו מסגל לאותיות המזרחיות הקשות. איככה זה נבטא את הטית והקוף הערביות במלוא חלל פינו עד להצי גרוננו, ואת הזו והתו (הרפויה) הרכות

(1) חוברת "מסכתא והכתיב בעברית" הנספחה ל"זכרונות הדברים לאספח הכללית השנית לאגדת המורים בא"י, ירושלים, תרס"ח. דפוס הרא"ם לונין. — וחלק מדברי ספה והדאה לקותים משם וטמאמרי "המבטא והכתיב" שנדפס באתר הסכתבים החזורים של מרבז האגדה הנ"ל.

והדקות?", אך כל אלה הן טענות של חתרשלות, של אהבת קִיחַת ואי התאמצות; אלה הן תוצאות חסר אותו ההרגש כי לתחית שפה ושפורה דרושים קרבה וקרבה מצד החפצים בזה. אחרים יראים מפני "המלעיגים" לכל חרוש מזור ולכל היוצא מן הרגיל, אך את אלה הן נשאל: ומה בדבר הדבור העברי בכלל? האם בענין זה אין נחיצות להלחם המלחמה היותר כבירה כנגד ההרגל? והמדברים הראשונים בעברית האם לא היו לפנים לצחוק בעיני אחרים ולפעמים גם בעיני עצמם?

אנכם טענה רצינית היא זו, כי בבואנו להחיות שפה עלינו להקל למודה ולעשותו לפשוט כמה שאפשר, ולא לשים עליו כבלים חרשים ולחביא בו אפני מבטא בלתי רגילים. אבל כמה דברים אמורים? רק אם היתה תחית לשוננו דבר שבעל פה בלבד, לו יכלנו להסתפק בעמים הפראים בדבור בלבד בלי כל דברים שבכתב; או לו באנו עתה להדש בכתב ללשוננו ולא היתה לנו כל ספרותנו של אלפי השנים למן התנך ועד ספרי משוררינו וסופרינו האחרונים; או לו היתה לנו עתה האפשרות להסיר מכל ספרותנו את הון, והחית, והטית, והעין, והקוף והתו הרפויה ולכלתי השתמש בהן כלל, אז הייתי גם אנכי הראשון לאמר: הקל נקל כמה שאפשר, נעשה את מבטא לשוננו ליותר פשוט, ולרעיון ההקלה הייתי מסכים גם להקריב את המורחיות שחושבים הננו שטוב להחזירה לשפתנו. אבל כל זמן שתננו "עם הספר", והכתיבה משמשת אצלנו לא פחות ואולי עוד יותר מהדבור, עלינו לא לחוס על רשלוננו, עלינו להתאמץ מעט יותר, ובחפץ ובמרץ נשיג את אשר חפצנו. ואם בימים הראשונים נכבד מעט על פינו הנה מצד שני נקל הרבה מאד ללוטרים את ידיעת בתיבת לשוננו שהיא הרבה יותר קשה, ונסיר את כל המכוכה של הבאים לכתבה עפ"י משמע אונם, כי אז יכתבו בלי כל קשי עפ"י מה שתתרגל שפתם לדבר ואונם לשמע. אם אי אפשר לנו להתאים בתיבתנו לדבורנו עלינו להתאים דבורנו לתיבתנו.

אחרי כל הדברים האלה עלינו לגשת סוף סוף אל הענין עצמו, אל הצעת בטוי האותיות הנפרדות באופן הרצוי לנו.

על הלק גדול מאותיות הא"ב שלנו אין לנו מה לדבר כלל אחרי שבטוין שוה בפי כל אחינו והוא מתאים ומקביל לבטוין ביתר השפות השמיות, האותיות האלה הן:

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס פ ש ש ת (1)

ואם יש בינינו כאלה שאינם מבדילים למשל בין מבטא האלף והחא, או שהם מחליפים אותן זו בזו, הנה אין זה שנוי מבטא או העלם מבטא אלא שגיאה פשוטה מצד אלה שאין בה שגיעותם מפתח עד כדי להרגיש ההבדל שביניהם ולהביעו אחרי כן; נמשך בשגיאת אלה המחליפים שכן יסגית בשמאלית אעפ"י שמבטא כל אחת מהן ברור לנו למדי.

עקר נושא וכוחנו צריך להיות מבטא האותיות האלה:

ב ג ד ו ח ט ע ז ק ת.

את האותיות האלה עלינו לחלק באופן זה:

(א) אותיות כפולות בא"ב עפ"י מבטאנו הרגיל, ואשר אין כל ספק באופן קריאתן הנכון אלא שאנו לא הרגלנו בו (ו ח ט ע ק לעמ"ב ב ת א ע);

(ב) אותיות כפולות בא"ב עפ"י צורתן, ואשר קריאתן דבן שונה בפיות עדות בני עמנו השונות, ועלינו למצא את הבטוי היותר נכון לנו למטרתנו ולקבעו (כ ג ד כ ת, לעמ"ב ב ג ד כ ת);

(ג) אות שאינה כפולה בא"ב, לא עפ"י מבטאנו ולא עפ"י צורתה, אלא שקריאתה שונה בפיות עדות בני עמנו ועלינו לקבע בה את הבטוי שיראה לנו ליותר נאה לפי מעמנו, והיא האות צ.

באותיות של המחלקה הראשונה (ו ח ט ע ק) במדמני אין ספק בדבר כי בהן עלינו לקבל את המבטא הנכון המורחי כאותיות זה חא, טא, עין, וקף הערביות. אמת הדבר כי עקר קשי המבטא וחדושו הוא כמעט רק באותיות האלה, אך זהו דבר שאי אפשר לזנו ממנו מצד האמת המדעית ושאין לותר עליו בשום אופן מפני התועלת שתצא לנו ע"י בטול מציאות אותיות כפולות שלא לצורך בא"ב שלנו.

בבטוי אותיות אחדות מאלה (ח ע) כבר התרגלו רבים מאחינו האשכנזים מאז (ביחוד הקוראים בתורה) וגם רבים מהבאים מחדש לארצנו. בבטוי אות אחת מהן, היא הוה, שצריך לבטא בו הערבית, אין

(1) אמנם ישנם מבטאים את האות : הדנושה באות ג"ים הערבית (התימנים), אך מבטא זה סלכר שאין נחיצותו גדולה כנחיצות מבטא האות ו הנמצאת בכל השפות האירופיות, הנה לא התקיים לא בפי הספרדים ולא האשכנזים, וכן ישנם המבטאים את האות ר לא באות רא הערבית כי אם באות ע"ן ורבים מהאשכנזים, אך גם מבטא זה אינו בא אלא מחלשת המבטאים כמו שישנם גם בין הצרפתים רבים המבטאים ככה את האות ז.

כל קשי מפני שחיא נבטאת באפן רך מאד, באפן בטוי oi או ui חצרפתי או האות w האנגלי; אלא שחוא מעט טוור לאחינו האשכנזים מפני שאין אות זו נמצאת בגרמנית וברוסית, אבל העבדה הזאת עצמה שבטוי זה נמצא גם בשפות רבות מהאירופיות (גם באיטלקית ובספרדית וכו') מראנו לדעת כי אין בו מורחיות גרדה והוא גם "אירפי טהור". ומלבד זה אין לנו לשכח כי רק המבטא הרך של אות זו יוכל להצדיק את דברי בחירתה לאחת מאמות הקריאה הנסתרות. וע"י הבטוי הזה הננו מרויחים עוד קול נוסף בשפתנו.

נשאר לנו איפוא רק בטוי האותיות ט ק הקשות והנבטאות במלוא הפת וכיצת הלשון שיהיה על רבים מאחננו ללמדו מפי אחינו הספרדים ולהתרגל בו⁽¹⁾.

בנוגע לאותיות המחלקה השניה (ב ג ד כ ת הרפוינות) הנה ישנן שתיים שבבטוין אין מחלקת בין האשכנזים והספרדים, והן האותיות ב כ שבטוין דומה לבטוי האות w הגרמנית והאות eh במלת nacht הגרמנית (או: eh השויצית).

אמנם ישנם ספרדים מעטים, בני צפון א"י וסוריה, המבטאים את האות ב הרפויה ממש כאות ג הדגושה, ואחריהם הלכו מוריננו הגליליים שישבו בתוכם, ובמובן גם תלמידיהם. אך אלה הם מועט קטן מועד, ואחרי אשר מבטא w נהוץ לנו ומצד שני אי אפשר לנו לבטל בספרים המנקדים את הדגש הקל של האות ב ולכתב: בָּראשית בָּרא ותשארנה לנו תמיד שתי אותיות ב, ב, אין שום ספק בדבר כי עלינו להבדיל בין שתיהן⁽²⁾.

כאות ג הרפה אין האשכנזים והספרדים האירפיים מבדילים כלל בינה ובין האות ג הדגושה, רק הספרדים המזרחיים והתימנים מבטאים אותה כאות ע"ן הערבית (gli). פה הגני הושב כי עלינו לנטות יותר אחרי המבטא הרגיל מפני שהוא מקבל ברב תפוצות ישראל, אף כי החקירה הטדעית ומציאות שני מיני ג טורים בעליל כי צריך שיחיה הברל ביניהם. "אין מקום לקיום מה שבטל כבר"—אומר על זאת

(1) לאפן בטוי האותיות האלה (ו ח ט ע ק) הסכימו כל חכמינו וחכמי האמות שפניתו אליהם כשאלות האלה, והם הפרופיסורים: ברט, בן יהודה, בכר, גלדציהר, דלמן הלוי, יהודה, יחזקאל, קויטש, קניג, שטרק, שטינברג (ע"י מאמרי המבטא והכתיב" בסכח החור של אגרת המורים בא"י).

(2) גם בדבר זה הסכימו כל חכמים הנ"ל; רק שלשה מהם חושבים כי בטוי האות ב צריך שיהיה מעט יותר רך מבטוי w הגרמנית.

פרופיסור בכר; ופרופיסור קויטש אומר: „חושב אנכי לענוי שאין בו צורך כלל לבטא את אות ג בבטוי נשימי (gh)“. אך בעשותנו זאת עלינו לבטל את הדגש הקל באות זו בבואה בראשית המלה או אחרי הברה מרכבת. להשמטת דגש זה, שעתה אין אחד מרב הקוראים עברית יודע למה הוא בא, לא יושם לב כלל, ואיש לא יחפש אחריו, כמו שדבר זה נהוג כבר ברבים מספרי התפלה האשכנזים שמדפוסיהם השמיטו כל דגש קל מאותיות נד שלא ידעו איך לבטאו⁽¹⁾.

את האות ד הרפה מבטאים האשכנזים וחלק מהספרדים כאות ד הדגושה, אך רב הספרדים מבטאים אותה כעין ו רפה מאד (כאותיות th באנגלית במלת the). גם פה אחרי שהשמטת הדגש באות ד הצריכה להיות דגושה איננה מהדברים המרגשים ביותר, וכבר נהגו בזה רבים מהמדפיסים כאשר עשו באות ג, חושב הנני כי עלינו לנשות אחרי דעת רב החכמים⁽²⁾ האומרים כי צריך לבטל את הדגש שכאות זו, ולהשאיר לנו אות ד אחת השונה לאות d במבטאה. הנה גם בערבית אשר בספרות הישנה האות ו הרפה (ד ונקודה עליה) היתה אות זו בשפת הדבור לדלת.

נשארה לנו עוד האות האחרונה מאותיות בגד כפת המסבכות והגורמות לנו בבדיות רבות כל כך בלשון, היא האות ת הרפויה, אות זו נבטאת בפי רבים מהספרדים כאות ת הדגושה, בפי האשכנזים כאות ס גמורה, ורק חלק מהספרדים מבטא אותה כאות ס רפה מאד (כאות תא הערבית או th האנגלית במלת thank). והנה את אשר אתי לא אכחד כי גם באות זו הייתי נוטה להחזיק במבטא אלה שאין מבדילים בינה ובין הדגושה מפני הטעמים הנזכרים באות הקודמת; אבל פה עומד שוב הדגש הקל למבטול לנו. אם נסכים לדעה זו אז עלינו לבטל דגש זה בכלל באות זו בדבר שאין צורך בו, ולמען לא יגרם לנו שוב זרות זו: שיש לנו שתי צורות (ת ת) לקול אחד (t), והלומד יצטרך לזכר תמיד רק עפ"י כללי הדקדוק את המקום שעליו לשום דגש באות זו. לא עפ"י המבטא, והוא איננו דבר טבעי כלל. אבל השמטת דגש זה בעברית מנקדה תביא בלבול עצום לאלה המבטאים את התו הרפויה לא כדגושה, הם האשכנזים שהם רב מנין האמה,

(1) לדעת זו הסכימו: כרט, בכר, כן-יהודה דלמן, קויטש, שטרק ושטיינברג.

אלה לא יוכלו לקחת בידם ספר שבאים בו כמעט בכל שורת מלים כעין : שְׁמֵרְתִּי, תְּפַרְתִּי, הִשְׁתֵּה, הִכְתִּירָה, תִּסְתַּמֵּר : ואנחנו שנתרגל לכתב כל ח בלי דגש לא נבין את ספריהם שבהם באות מלים כעין : שְׁמֵרְתִּי, תְּפַרְתִּי, וכו'. השמטת דגש זה אינה דומה כלל להשמטתו מאותיות ג ד ששם מציאותו היא זרה, וממכוכה זו קשה למצא מוצא. פה חננו במצב אותה אשת המלמד המדקדק היולדת של פרישמן אשר הדגש הקל שב"משה פרוך" הרגה. חושב הנני כי אין לנו דרך אחרת כי אם לקבל את בטוי אותו חלק מהספרדים המבדיל בינה ובין תתו הדגושת וכן בינה ובין הסמך, גם פה צריך להתקיים הכלל : אם אי אפשר להתאים את הכתב אל הדבור, עלינו להתאים את הדבור אל הכתב. התאמה זו לא תעלה לנו בהתאמצות יתרה, מפני כי הברת ה היא דכה ולא קשה, ומצר שני היא גם אירפית בהיותה נמצאת באנגלית וגם ביונית⁽¹⁾.

האות היחידה שבמהלקה השלישית היא האות צ, אות זו מקבילה אל האות צד (קרא : סד) הערבית שמבטאה כמו סמך נבטאת במלוא הפה ובבויצת הלשון, ויחסה לסמך ביחס הטית לתו הדגושה. כן מבטאים אותה כמעט כל הספרדים, ורק האשכנזים מבטאים אותה כאות ם הגרמנית, פה מחלקת בין המסקנא המדעית והמורהיות בכלל ובין התועלת : אין שום ספק כי לפנים בטאו את הצדי כאות צד הערבית, אך בנגד זה נחזין לנו מצד אחד בטוי ם הגרמני המוסיף לנו קול הסר בלשון יותר מבטוי סמך קשה שאיננו מוסיף הרבה, ומצד שני יהיה הכטוי מ ב ר ד ונפטר מההבדלות הדקות שבין סמך רפה (ת), וסמך פשוטה (ס). וסמך קשה (צ) המכבדות על המבטא⁽²⁾. באות זו חושב הנני כי צריכת ה ת ו ע ל ת להכריע ועלינו להחליט לבטא את האות צ כמבטא האשכנזים, לאמר : באות ם הגרמנית⁽³⁾.

(1) גם פה מצינים לדעה זו רב החכמים : ברט, פבר, גולדציגהר, הלוי, יהודה יחזקאל וקניג.

(2) פרופיסור פבר אומר : בטוי האשכנזים צ כמו בלשון אשכנזי רחוק מדרך לשונות בני שם, אבל בכל זאת ראוי. הוא להתקיים, כי פבר מטה על הסדר להכביל בין סמך ובין תו רפויה, ואם כן דבר טועיל תאר לקים מבטא הצדי הרגיל אצל האשכנזים, וכן בלשון פורסי נמצא מבטא זה.

(3) לדעה זו מסכימים רק פבר, כן יהודה ושטרק. אך יתר החכמים נוטים למבטא הספרדי מפני אסתותו, ואחרי כ"י הדברים האלה ישאר לנו עוד זוג אחד של אותיות, הסמך והשון השמאליה, אשר קור אחד להם, זאת היא "סבל ירושח" שקשה לחלץ סמנת.

בזה תמו דברי על האותיות השונות המספקות שעלינו לקבע בהן
בטוי מתאים להקלת השגת ידיעת הלשון והשמוש בה על לומדיה. ויהי
רצון כי החלמותינו תקבלנה, ונזכירנו ביחוד יתחשבו בהן ויוציאו
לפעול. ויהי לבם נכון בטוח כי כח שיפסידו במרין בהתאמצות במבטא,
יהיהו כפלי בפליים במה שיקלו על תלמידיהם בתיבת הלשון על בריה
ולנו בכלל החיה שפה חיה ברורה, וגם עשייה בצלצוליות.

מר ישראל איתן:

אין לחלק על זה שבתקופה של תחית השפה בדבור פה
ובשוק החיים נחיה מברחים לעמר על שאלת מבטא ולבקש
לה פתרון מתאים. כשם שועד הלשון. בעסקו בקביעת מלות למשגים
או בשאלות בלשניות אחרות, שואף טרם כל דבר להבטיח את אחדות
השפה ע"י קביעת שמוש אחד משתף לכל העברים, ועם זה הוא דואג
להקלתה ולשפורה — כך מטלת עליו החוכה לקבע גם מבטא
אחד משתף לכל המדברים בשפתנו, לפחות לכל היושבים בארץ ישראל,
ועם הוציאו לפעל את דבר אחדות המבטא עליו גם לדאג
שהמבטא הזה יהיה קל ויפה.

בהתאם לשאיפות האלה עלינו לקבע לנו למפרע כללים אחדים
אשר יהיו לנו לעינים בקביעת המבטא.

ראשית כל דבר, ולטובת אחדות המבטא, עלינו לזכור היטב כי
מטרתנו כאן אינה מדעית גרידה, כי אם גם ובעקר הדבר, מעשית
ושמושית. אין אנו באים להתחזיר לישנה את עמדת שפת אבותינו העברים
הקדמונים ולהטיל עלינו לחובה את מבטאם העתיק לכל פרטיו ודקדוקיו.
כמו כן, אין לנו צורך לעמד דוקא על היסוד המדעי המלמדנו למצוא את
מבטא אותיותינו לפי ההשואה עם השפות השמיות כדי לקבע מבטא
מזרחי לכל פרטיו. גם אני נוטה מאד למבטא המזרחי, אבל רק במקום
שהוא קל ויפה, אך לא יותר.

הדבר שעלינו להתחשב אותו תמיד בקביעת המבטא, הלא הוא:
המוציאות הארץ-ישראליות. לאמר המבטא החי הנהוג כבר
בפי יושבי ארצנו, המבטא הספרדי הרגיל פה, אשר בו התחילו
לדבר ראשוני האשכנזים שבאו אל הארץ ובו מדברים ממילא גם כל
הבאים עתה להתישב אצלנו. — רק המבטא הזה צריך להיות לנו לקו

ולמשקלת, כי הוא ולא אחר יהיה המנצח בחיי שפתנו.

בדרך כלל עלינו לשאף לקבע לכל אות ואות צליל אחד (אבל לא שנים—ת, ת, למשל) לא רק מפני שזה טבעי וכך היה בקדמותה של כל שפה, אלא מפני שזה דרוש ונחוץ מאד לתקלת הכתיב. לכל אות יתאים רק צליל אחד, ואין לשנות.

לבסוף, כיון שבחיים ובטבע הכל נעשה לפי „חק המאמץ היותר קטן“ ולפי זה יהיה המנצח רק המבטא היותר קל, על כן כדי שגצליה באמת להגשים את אחדות המבטא עלינו למשך את ידינו מקצת בטויים קשים שנשארו רק נחלת מועט מיוחד אפילו מאחינו הספרדים ושבטח לא יוכלו להתפשט בשמוש הכללי. אין גוונים גורה שאין רב הצבור יכול לעמוד בה.

מפני כל הטעמים האלה, מסכים אני בלי פקפוקים שצורך תכרחי הוא לנו להבחין במבטא בין א—ע, ה—ב, ט—ת, כ—ק, אי—החבחה במבטא האותיות האלה גורמת אצל האשכנזים לקלקול גדול ולאי־טבעיות גמורה: היא יצרת תהום בין המבטא והכתיב ומכבדה מאד על הילדים את ידיעתו הנכונה של זה האחרון. הילד שומע, למשל, את תצליל וועליו לזכר הלכתב כאן ט אב ת. אם נבחין במבטא בין האותיות הנ"ל, הרי מפתרים אנו את הילדים מלמוד הכתיב: איזה קוץ ענקי! ובנוגע למבטא הנכון של האותיות האלה, הרי נהוג הוא במעשה אצל כל אחינו הספרדים יושבי ארצנו וגם בשפה המדברת בפי שכנינו הערבים. לפיכך לא יהיה התקון שלנו רחוק המציאות וגם ישען על גורמים חיים, באפן שיוכל באמת להתקבל ולנצח בפעל.

לא כן הוא הדבר בנוגע לאותיות ו, צ. המבטא הקדסון והנכון של האות ו הוא, בלי שום ספק, כמבטא ה w האנגלי וכך הוא חי עד היום בפי הערבים. אולם, מצד אחד, לא נשתמר המבטא הזה בארצנו אלא בפי מועט קטן מאד גם מאחינו הספרדים, כמו התימנים למשל; ומצד שני, זר ומוזר הוא מאד לרב הנדול של יהודי כל הארצות, מלבד היושבים בארצות האנגלים. אינני רואה איפוא שום צורך לברא הברל במבטא בין בני ארצנו ובין אחינו אשר בגולה; על החבדלים התכרחים אנו מצטערים, ולמה נבוא להוסיף חדשים. עד כאן יש להתנגד לחדוש חבטוי הנ"ל מטעם חשאיפה לאחדות המבטא.

אבל ישנם עוד טעמים. אמרתי שצריך לשים לב גם ליפוי המבטא,

לאמר בפרט לפשטותו ולדיוקו הנמור, והנה הצליל w האנגלי שהוא תנועת-הכפוף לה (diphthong) יותר מאות (consonne) ואשר בטויו מקצע בין u ל w, — ודאי שאינו פשוט גם לא מריק במבטא, ואין בו כלום מן ה"פ"י הצלצולי: בשפות היותר נטקיליות כמו ה"א"י של ק"ת ותיונית, אינו בנטצא כלל, הצליל המקושט הזה כעין u הרוצה לשמש בתור קונסוננט, ספק תנועה ספק אות. ומפני צורתו הקולית הבלתי מסוימת ובלתי ברורה כל צרכה, מפני מבטאו הקטטוני, לא יכל לתחזיק מעמד קבוע במבטא ועברו עליו גלגלים שונים בדברי ימי השפות: פעם נהפך לאות (v) ופעם נהפך לתנועה, או נתמוג עם תנועה, בשפה הרומית העתיקה חיתה ה u משמשות גם אות וגם תנועה; אבל בקרב הימים לא החזיקה מעמד בתור קונסוננט ונהפכה במקום זה ל v. בעברית אנו רואים את שני הקלוקלים, בתקופה מאחרת, אצל גולי אירפה, נהפך בטויו של הו ל v (קונסוננט), בודאי תחת השפעת השפות האירפיות; ובתקופת הקדמונה נהפך לתנועה או נתמוג עם התנועה שלפניו. החופעה האחרונה הזאת הנובעת מעצם טבעה של האות חצי-התנועית הנדונה, גרמה לספק את הדקדוק העברי בכמה אנומליות המקשות את למודו בפרט בחלק הפעל, היא יצרה לנו את נהי ע"ז ונהי פ"ו (חסרי פ"י ורב נהי פ"י) ותרחיקה אותם כל כך מחטפוס הפשוט של נזרת השלמים, כי רק מפני מבטא הממשש של הו נהפך קצין לרין תליר להליר ועוד כהנה וכהנה.

ברור אפוא שאין בצליל זה של w האנגלי לא יפי ולא תועלת ותחיים עצמם הם נגדו. על כן, הנני מתנגד לגמרי לחדשו ואין ספק לי שלא יוכל להתקבל בשמוש הכללי: צריך שנמשיך לבטא את הו w, כמו אהינו אשר בגולה.

כמו כן הושב אנכי למותר וגם לנזק לקבע להובח את מבטאה הנכון של ה"צ", כפי שהוא נהוג אמנם בפי כל אהינו הספרדים ובשפה הערבית, לאמר כעין "מרגשה ומלאה, קצת בין s ל c. החברל בין מבטא ה"ס" וה"צ" יהיה קטן ביותר ואהינו הבאים הנה מאירפה לעולם לא ירגישו בו כראוי ומכל-שכן בני הגולה, ופה בארץ, אפילו אם ניטיב לבטא, תהיינה לנו על כל פנים אז ארבע אותיות דומות במבטאן ס, ש, צ, ותירפוייה (כמו sh באנגלית, לפי הצעתו של מר ילין). על ידי זה לא רק שלא נקל על למוד הכתיב אלא עוד נבביר עליו, וכבר הרצנו הנסיון שילדי הספרדים דוקא מרבים לשנות ולבלבל את

ס' עם צ', בכתבם : ס ד י ק, ס ר ת ב ס ל תחת צדיק, צרת ובצל. אי-לזאת, אין טוב לנו אלא לקבוע כאן את המבטא האשכנזי של תאות (z) המוסיף לנו צליל חדש שאין אחר דומה לו כאלף בית שלנו : באפן כזה נקל באמת על הכתיב וגם נעשיר את שפתנו בצלצול חדש.

ועתה נשאר לי עוד להעיר הערות אחרות בנוגע לאותיות ב' ג' ד' כ' פ' ת. המצב היותר טבעי בשפה הוא באשר כל אות מתאימה רק לצליל אחד, לאמר באשר כל אחד מהקולות יתאר ע"י צורה מיוחדת באלף בית. לא כן האותיות האלה אשר כל אחת מהן מראת על שני צלילים שונים, לפי מה שהיא דגושה או רפויה. הדבר הזה לא נוח, בפרט מפני שבכתב אין מבהינים בין דגוש לרפה. על-כן מסכים אני לדעתו של מר ילין שאין לנו צורך להנהיג הבחנת במבטא בין ג' וד' דגושות לרפויות בדרך שעושים עוד אחינו החיכנים. להפך, ההבדל המבטאי שבין כ' ופ' ל ב ופ צריך להשאיר ראשית מפני שתוא נחוג בשמוש אצל כל בני-ישראל ושנית מפני שההבדל הזה מוסיף לנו צלילים חדשים נחוצים שישנם כרב השפות האירופיות.

אולם, לפי דעתי, מן-הדבר לגמרי היא ההבחנה המבטאית בין ת' דגושה (t) לת' רפויה (th באנגלית), כפי שמציע לנו מר ילין. ראשית. היכן העקיבות? אם בין ד' לר אין אנו מבהינים, למה נבהין בין ת ל ת? גם מבטאה המיוחד של הת' הרפויה—th באנגלית—לא נשתמר אלא בפי מעטים מאחינו המזרחים. כמו החיכנים למשל, ולרב היהודים בארצנו ולא כל שכן בכל העולם (מלבד בארצות האנגליות) יהיה קשה לקבלו בשמוש. חזליל הזה אינו יפה מפני חסר הריוק שבצורתו הקולית : הוא ממצע בין l ל a. לרגלי התבונה הבלתי-ברורה הזאת לא יכל להתקיים בצלצולו המיוחד : פעם נהפך ל a, כמו אצל כל היהודים תאשכנזים, ופעם נהפך ל l, כמו אצל הרב הגדול של הספרדים. ומה שמראה ביותר כי צליל תַּצְאִי זה אינו בר קיום היא העברת שנים בדבורם של העירונים הערבים שלא חדלו להשתמש בשפתם לא יכל בטוי זה לעמד בפני החיים וגשתמר רק בערבית מספרותית. עלינו ללמד איפא מן העבר ולא לחדש דבר שהחיים הם נגדו ותועלת הן בודאי לא יביא, כי בקרבנו במבטא את התו הרפויה אל הסי ושי יביא את התלמידים לשגיאות של כתיב, ובמקום לתקן ולהקל—נקלקל ונכביר. ומפני זה חושב אנכי שצריך להמשיך את מנהגנו ולבטא את הת'

תמיד t לפי המבטא הספרדי חרגיל מבלי תבחין בין דגושה לרפויה. בנגע לבי' השאלה שונה קצת. יושבי יהודה מבדילים בין דגושה לרפויה, ובני הגליל מבטאים b, כמו כן גם הדמשיקים והחֲלָבִים. אמנם מבטאם של בני יהודה נהוג גם אצל רב בני הגולה, אך תחת זה, המבטא הגלילי הוא יותר פשוט. לפי הכלל שהזכרנו לעיל, מלבד זאת, כיון שלפי דעתי צריכים אנחנו להשאיר את המבטא של הו'—v או אם נבוא לבטא כך גם את הו' הרפויה—נכביר בזה על הכתיב ונתן מקום לשגות. לפיכך, נראה לי יותר רצוי המבטא הגלילי והייתי שמח מאד לו התפשט חרבה. אבל, מצד אחר, קשה לגור על המבטא השני כיון ששמושו הוא כללי בכל יהודה וגם בגולה. לכן, דעתי נוטה לתת זכות הקיום גם לשני המבטאים עד שהחיים עצמם יכריעו את חכם לצד אחד מהם. לפעמים, הבדלים קלים כאלה במבטא יש בהם משום נותן טעם של חיים מקומיים.

ולבסוף עלי להגיד כי בכל תקונינו במבטא ובכתיב לא נמלט מהתנגדות למסרת הדקדוקית, אבל בענינים כמו אלה צריכה להיות מסימתנו: כבוד למסרת ואהבה לקדמה.

דר' א. מויא :

מכין אני את שאיפת מר ילין לקבע בטוי מיוחד לכל אות ואות, אבל עלי להעיר כי אינני מאמין באפשרות הדבר הזה. אחרי שאברה לנו, זאת אומרת לחלק היותר גדול מעמנו במשך גלותנו הארכה, הסגלת לבטא בדיוק את כל חבטויים ותקולות האלה לכל גוניהם ופרטיהם, ובודי נשתנו גם כלי המבטא אצלנו. ורק אלה מאחינו שלמדו בילדותם לדבר הישב ערבית יכולים לבטא את האותיות הדוטות לכאורה לפי הוראת מר ילין, אבל גם אלה אינם נזחרים בזה תמיד.

עוד לפני כעשר שנים הרצה מר ילין באספה הכללית של אגודת המורים בא"י על אודות "המבטא והכתיב" והדגיש, כי לכל אות מאותיות הא"ב שלנו יש בטוי מיוחד, ועל פי המבטא הזה יבחין השומע בין אות לאות ולא יבוא לעולם לידי שגיאה—ואע"פ שכל המורים הסכימו לזה,

וגם ועד הלשון זרו את המורים במכתב חוזר בענין זה—בכל זאת רבות חשיאות בכתיב שהתלמידים נכשלים בהן, כמו שהעיר ע"ז בצדק גם הר"י קלוזנר (השלח כרך כ"ח חוברת ו). וזה פשוט מפני שמצד אחד לא כל המורים יכולים לבטא בדיוק את ההבדלים הקוליים בין האותיות א—ע, ח—כ, ט—ת, ק—כּ, ומצד שני אין און התלמידים ובפרט אלו שבאו מחו"ל, מבהנת היטב הצלילים השונים האלה. ולכן הגני מרשח לעצמי את השאלה: מדוע לא נשתדל להקל במבטא ולא להכבירו? הלא גם בשפות אחרות משתדלים לעשות את הכתיב ואת המבטא יוהר פשוט, כמו למשל בגרמנית, שהשמיטו לגמרה את האותיות המתות, ובודאי יועיל זה להתפשטות השפה בעולם.

ומתנגד גמור אני לבטוי חצי כמו בערבית וגם אין דעתי גוחה מחצעת מר ילין לבטא את הת' הרפויה כמו th אנגלית, מפני שאין לנו מורים כאלה היכולים ללמד את הבטוי הקשה הזה בחנן, ואז יבדלו בחברת התו לא רק האשכנזים מחספרדים אלא גם אלו ואלו "מהאנגלים"—ואם כיום דוח לבנו לשמוע איך חלק חשוב מעמנו מלעינים על המשורר הגדול שלנו מפני שהוא חורז את "חנס" עם "חמת", נוכל לשער איזה מין בלבול יהיה אז...

מר א. מ. לונץ :

בנוגע לאות הצדי גם דעתי נוטה לבלי לשנות את חברתו המקבלת אצל האשכנזים, ומלבד הטעמים לקיום חברתו שחזכיר המרצה מר ילין (והחשוב שבהם כי גם בשפת הסורית יש הברה כזאת הדומת לאות z חגרמנית) חנח יש עוד טעם אחר והוא כי בכל האותיות שנזכרו לפני זה, השנוי איננו שנוי ממשי רק הטעמת דקותה של החברה וזה איננו שנוי, רק החזרת עטרה לישנת למען הקביל בין האותיות הדומות, לא כן בהצדי שאם נתן לו את ההברה המורחית כאות סד הערבית נשנה את חברתו לגמרי, ועל ידי זה גרויה רק הברה מיוחדת ונפסיד הברה נחוצה. ועוד זאת, לשנוי זה לא יסכימו אחינו המערבים שהם רב טנין ורב בנין, ובכן אצהיר לבלי לשים את הצדיק בסד רק בצדקתו יעמד.

מר ח. ל. זוטא:

לשון בלי מבטא מקורי, בלי מבטא מיחד לה, שנובע מתוך תוכן של העם וסגולותיו החבריות והרוחניות, בלי מבטא שמתהווה לפעמים במשך אלפי שנים, לשון כזו אינה אלא טין אספירנטו, יצירה בידי אדם, ואינה לשון לאומית, וכמובן שלא ללשון כזו מכונים מחיי לשוננו שבנו. מבטאה של כל לשון קשור ואחוז ברבו הגדול גם בדקדוק של אותה הלשון, ובמו שהדקדוק וכלליו יסודם ברוח העם המדבר בבה גם המבטא אינו יכול להשתנות, מבלי שנפגע ברוח העם עצמה. הדבור העברי במבטא "כל-לאומי", במבטא "איזה שיהיה", שהתחיל בתקופת תחיתנו הלאומית הוא רק המדרגה הראשונה, הפעלה ההיצונית, בתחית לשוננו; אח"כ צריך לבוא תקון המבטא -- היא סגולתה הפנימית של לשוננו, והתקונים הללו ילכו וישתלמו עד שיחיה בלשוננו כהצעת מר ילין לכל אות מבטא מיחד המתאים רק לה.

לפי דעתי יוצא כי אלמלא היה לנו מבטא עברי מיחד היינו צריכים להמציאו, דגמת הלשונות המזרחיות. אבל הרי אין ספק, כי ללשוננו יש מבטא מיחד רק לה, ורק בארצות הגולה שבאירופה, תחת השפעת המבטא של הלשונות הסלביות והרומניות, נשתנה מבטאה של לשוננו עד כדי שלא להכירו, ורק אלה שאונם ערלה משמע אינם מבחינים אותו בדבורם של אחינו הספרדים והתימנים, מבטא רענן, מלא במוזיים חזקים יוצאים מן החך ומן הגרון, כמו שתאר שוהמכר בספורו ההסתורי "כירניקה". וכשם שאחינו אלה עדות היה ונאמנה הם על המבטא העברי, המצלצל, הנעים והמיחד שחיה ללשוננו בשבתנו בארצנו, בבה נאמנים עלינו אחדים מהאשכנזים שבאו לארץ ושמגלו להם את המבטא הזה באפן מצין, כי יש יכולת לסגל את המבטא הזה בלי קשי ביותר.

ואל לנו לפחד מפני הקשי שבדבר! לפני עשרים שנה, פחות משנות דור אחד נראה לנו קשה ביותר להחיות את הדבור העברי בכלל, הדבור של "שפה מתה", "שפת הספר" -- ועבשו הרי אין מי שיכחש שלשוננו היה במלא מובן המלה, בבית הספר ובשוק, במטבח ובגן הילדים, בלמודי החשבון ובתורות הצמחים, ואם בדור הראשון לתחית לשוננו לא יכלו המורים והמדברים לשים לב לנקיון המבטא -- הרי הסבה היא, כי רב המורים היו מהו"ל, שלא סגלו להם את המבטא,

וגם דאנתם המרבח חיתה לתחית הלשון בבל ל. — "אך שידברו — ורק עברית!" זו חיתה הטיבמה של מחי הלשון הראשונים. אמנם צדקו ברעיונם שותרו על האיכות בשביל הכמות, אבל אין ספק, כי חזון השני והשלישי למורי א"י, אלה שגילו ונתחנכו בארץ, שידעו את השפה הערבית ומבטאת, אלה לא יסתפקו "בדבור" גרדה כי אם יטפחו את המבטא העברי הטהור. ואם גם "בגנים" יתרגלו ילדינו לשמע את הדבור העברי מפי גננות ספרדית או ע"י מורות המבינות ערך המבטא — אז נזכה לשמוע בימינו לשון עברית, לשון מקורית לא לשון גלותית.

ובבר ייש בתי ספר בגליל — ביהודה עוד מורינו מתרשלים בזה! — אשר התלמידים, וגם האשכנזים במשמע, שגמרו את למודיהם שם מדברים עברית במבטא הספרדי הצח — אות הוא כי הדבור הזה אינו קשה. וגם הזרות של המבטא המזרחי אינה צריכה לתפחיד אותנו, ראשית, כלום אינו זר לבן עם אחד מבטא לשינו של עם אחר? כלום לא זר ומזר לאון הצרפתי המבטא הרוסי? וכלום אין הגרמני מלגלג על המבטא הזר של האנגלי ולחפץ? ושנית, וכי בשביל הנאה של עצים אחרים יזניח או ישכיה לאם את מבטאו החסתורי, את סגולותיו? אמרו נא לאנגלי המדבר במבטא כל כך זר ומשנה שיהליף את מבטאו הקשה הזה, כדי למצא חן בעיני העולם כלו — ותשמעו מה יענה לכם... לא, אין צורך לנו לסגל את מבטאנו לעמים אחרים ולאזנים זרות — להפך צריכים אננו להתריע באזני מורינו ותלמידינו, באזני המדברים והשומעים עברית על תקן המבטא העברי — כפי שהוא מתבטא אצל הספרדים והתימנים נושאי המבטא העברי, וכפי המבטא הערבי — הלשון הקרובה אל לשוננו. ובמו שאנחנו משתדלים להשיב לנו את נדחי המלים העבריות בדורות עברו ומלשונות קרובות — ככה מחיבים אננו להשתדל להשיב לנו את יפי המבטא העברי המקורי, החסתורי — המזרחי.

כללו של דבר: מבטא מקורי עברי ישנו במציאות. והמבטא הזה צריך לטפול מרבה בבית הספר ובחוק, והחובה מטלת עלינו לא רק להחיות ולהרחיב את השפה העברית בדבור בבלל, כי אם צריכים אננו להבריא את המבטא לחלק אותו מההשפעות הזרות, שלא תהיה נשמעת כפי העברי: עברית — רוסית, עברית — גרמנית, עברית — צרפתית, וכי' וכי'. ואין לנו לפחד מפני הקשי והזרות — החלק ביותר קשה בתחית לשוננו כבר נעשה.

לשון חיה על יסוד מבטא חיסתורי—מזרחי וזחי הסיסמה שלנו!
והגני מסכים, איפוא, להרצאת מר ילין במלואה. ובנוגע לפרטים
חייתי טחוח את דעתי, כי בנוגע לאות ב, הרפויה אין לנו להשתמש
בה כמו ב דגושה באחינו שבגליל, כי עי"ז נאבד מבטא ב רפויה—w,
מבטא כל כך נחויך בשפה.

כי מבטא „הו" אינה w בשום אופן, ועלינו להחמיר בזה ולבטא
ו כמו ה w האנגלית. ולא רק מפני הטעם השמושי, שלא ירבו הכותבים
בשגיאות—טעם בזה מספיק הוא רק ביצירת לשון חדשה ומבטאה ולא בחדוש
לשון הסתורית, שמבטאה תלוי בחרכה גורמים אחרים. המבטא הנכון של
הו' הוא w האנגלי, והספרדים והתימנים נוהרים בו מאד, ולכן
גם אינו זר לאזנינו, שבוחרת וקולמת יפה את המבטא הקל הזה.
ולשמוש—הרי בודי חתועלת רבה מאד, כמו שחעיר חמרצה מר ילין.
וספני אותו הטעם חנני מסכים גם להבדיל בין ת דגושה לרפויה,
ולבטא את הת כמו th אנגלית—ואם גם שתדבר הוא קשה עלינו
מעט—אבל על בנינו ועל נבדינו לא יכבד הדבר, ועתידה של לשוננו רק
כפיהם הוא. ובאופן זה נתקרב מעט אל מבטא האשכנזים, כי לבטל את
הבדל המבטא בין ת דגושה לרפויה לגמרת כמו שהציע מר איתן בודאי
אי אפשר, כי אז באסת יביא חסרון חדגש חקל בספרינו אנו לידי
אי הבנה נמורה מצד האשכנזים.

מר יוסף מיתם

גם דעתי אני בנוגע למבטא גומה לדעתם של מר ילין ומר זוטא,
ולא עוד אלא שאנכי קצוני יותר מהם בנדון זה ואינני מסכים לכל
ותור גם הקל שבקלים, זולתי במקום שיש הוספה לשבח, כי על זאת
עלינו להסכים פעם שכשם שאין שני בני אדם דומים זה לזה בקלסתר
פניהם, כך אין שתי אותיות דומות ביניהן באופן מבטאן. כל אדם
ואדם הרי הוא פרט מיחד הנבדל מיתר בני מינו כתכונותיו הרוחניות
וחנשמיות המציגות אותו והאומרות עליו שהוא הוא ולא אחר, וכל אות
מאותיות הא"ב, הדין נותן שגם היא צריכה להיות חגיכה בפני עצמה
נבדלת מיתר אחיותיה באופן כפוייה כשם שהיא נבדלת בצורתה חבדל
כללי או חבדל חלקי, בבדי שתהיה היא היא ולא אחרת, אם חרכה

וְחֶרֶב יָגַע אָדָם הָרָאשׁוֹן עַד שֶׁמָּצָא לוֹ פֶּת מִתְקַנָּה לֵאכֹל, בְּלִי סַסֵּק שְׁעוֹר יוֹתֵר וְיוֹתֵר יָגַע וְהִתְעַמַּל עַד שֶׁמָּצָא לוֹ צִיּוֹנִים מְהֻקְנִים בְּכָדִי לְהַבִּיעַ עַל יְדֵיהֶם בְּדִיּוֹק אֶת כָּל חֲתוּבֵי קוֹלוֹתָיו הַפְּשׁוּטִים וְהַמְרַכְבִּים, לִפְיֵי דַרְכֵי וְנִטְיֹת רוּחוֹ. וְאִם כֵּךְ הַדְּבָר, הֲרִי אֲנִי צְרִיכִים וּמְחֻיָּבִים לֵהוֹיֹת וְהוֹרִים הַרְבֵּה בְּשִׁמְרַת כָּל אוֹתָם הַחֲתוּכִים שֶׁנִּקְבְּעוּ לְכָל אוֹת לְמַפְרָע, בְּהִתְאַפֵּת אֶל דַּרְבֵּיהֶם וְנִטְיֹת רוּחָם שֶׁל קִרְבֵּי הָאֱלֹהִים, בְּשַׁעֲתָם שֶׁאֵינוֹ בָּאִים לְהוֹצִיא אֶת הָאוֹתִיּוֹת מִתּוֹךְ כְּלִי מִבְּטָאֵנוּ חֲשׂוֹנִים. וּמִפְּנֵי טַעַם זֶה לֹא רַק שֶׁאֲנִי מִתְנַגֵּד נִגְוֵד גְּמוּר לְחִבְרָנוּ הַדָּר מִזִּיא שְׁחֹא הַמְּקַל חֵזֶק גָּדוֹל שֶׁבָּנוּ בְּדִינִי הַמִּבְטָא בְּסִמְכוֹ עַל טַעֲמִים קְלוּשִׁים וְקִלֵּי עֵרֶךְ, אֲלֵא גַם לִמְרֵי יֵלִין וּבִיחּוּד לִמְרֵי אִיתֵן חֲמֻקְשִׁים גַּם הֵם וְתוֹרִים לְמַחְצָה וּלְשִׁלִּישׁ. —אִמֵּת! —אֹמֵר חִבְרָנוּ הַדָּר מִזִּיא —טוֹדָה אֲנִי שֶׁמִּבְטָאָה שֶׁל אוֹת זֶה אוֹ אַחֲרֵת אֵינֶנּוּ מְדִיק אֲצִלָּהּ וְשַׁעֲפִי הַדִּין וְהַחֲשׂוֹאָה אֶל שְׁפּוֹת אַחֲרוֹת קְרוֹבוֹת, אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְבִטָּאָה בְּכָךְ זֶכֶךְ, אֲלֵא שֶׁכֵּךְ רִגִּילִים בְּנֵי אָדָם לְבִטָּא אוֹתָהּ מִכְבֵּר, וְשֶׁבִשְׁתֵּא כִּיּוֹן דַּעַל עַל, וְאִי אֲפֻשֶׁר לְשַׁנּוֹתָהּ, לְבַל נִהְיָה לְצַחֻק. אֲבָל בְּמִטּוֹתָא מִכֵּס רְבוּתִי, כְּלוּם וְעַד חֲלִשׁוֹן שֶׁלֹּנוֹ נִקְבַּע לְכַתְחֻלָּה בְּכָדִי לִתֵּת „הַכְּשָׁרִים“ לְשִׁבּוּשִׁים שֶׁבִּשְׁפָּהּ, וְדִין לְכָל שִׁבּוּשׁ לֵהוֹיֹת טְבוּעַ בְּחֻתְמוֹ שֶׁל וְעַדֵּנוֹ לְטַעַן יָמֵר בְּרַבִּים, אוֹ הוּא נִקְבַּע דּוֹקָא בְּכָדִי לְשַׁרֵּשׁ אַחֲרֵי כָל שִׁבּוּשׁ שֶׁנִּתְאַזְרַח, וְלִהְיוֹר אֶת עֲמֻרַת הַשְּׁפָה לִישְׁנָה? כִּי דּוֹקָא לְהַחְזִיר אֶת הַשְּׁפָה לִישְׁנָה, הוּא יִפְתָּה. עַפְּיֵי הַיְסוּדוֹת הַמְּרַעִיִּים וְהַחֲשׂוֹאוֹת עִם הַשְּׁפּוֹת הַשְּׁמִיּוֹת הַקְּרוֹבוֹת, נִקְבַּע — לִפְיֵי דַעֲתִי — וְעַד הַלִּשׁוֹן, וְלֹא כִּמוֹ שֶׁסּוֹבֵר מֵרֵ אִיתֵן שֶׁמִּטְרַתָּנוּ הִיא יוֹתֵר מַעֲשִׂית וְשִׁמּוּשִׁית מֵאֲשֶׁר הִיא מְרַעִית.

אַחֲרִיּוֹת גְּדוּלָּה וְנִכְבָּדָה מֵאֵד קִבְּלָנוּ עֲלֵינוּ אֲנִי חֲבָרִי וְעַד הַלִּשׁוֹן, וְאַחֲרִיּוֹתָנוּ גְּדוּלָּה בִּיחּוּד מִשּׁוֹם שֶׁכְּבֵר מִתְחִילִים לְהִתְחַשֵּׁב עִמָּנוּ וְעִם עֲבוֹדָתָנוּ. וְזֶה רַק מִשּׁוֹם שֶׁקָּהֲלָנוּ בְּטוֹחַ בְּרִצּוֹנָנוּ הַטּוֹב לְהַעֲמִיד אֶת הָאִמֵּת עַל הַיְסוּדוֹת הַמְּרַעִיִּים. וְאֵל גַּא תְּהִי עֲבֹדָה מְשַׁמַּחַת זֶה שֶׁל הַתְּחַשְׁבוֹת עִמָּנוּ קֵלָה בְּעֵינֵינוּ כִּי מִמֶּנָּה תּוֹצְאוֹת חֲשׂוֹבוֹת מֵאֵד לְכָל עֲבוֹדָתָנוּ לְהִתְפַּתְחוֹת לְשׁוֹנָנוּ — תְּקוֹת חֵינֵנוּ — בַּעֲתִיד. וְהִילֵכֵךְ עֲלֵינוּ לְהִתְיַחֵם אֵלֵיהֶם בְּכָל כְּבֹד הָרָאשׁ הָרָאוּי לָהֶם, וְלִהְשֵׁתֵדֵל שֶׁאֵל לִנְהַג בָּהֶם קְלוּת רָאשׁ עַיִי וְתוֹרִים לְכָאן וּלְכָאן מִשּׁוֹם טַעֲמִים קְלוּשִׁים וְקִלֵּי עֵרֶךְ שֶׁל „כֵּךְ גּוֹחִיִּים“, וְכֵךְ מְשַׁתְּמָשִׁיב. כִּי — כִּמוֹ שֶׁכְּבֵר הֶעִירוּ גַם חֲבָרִי לִפְנֵי לֹא

ראי מה שהיינו נוהגים ומה שהיינו משתמשים בו עד עכשו כשחשפת חיתה חנוטה בתוך הספרים והאותיות נחשבו למצבות אלמות, כראי מה שנהיה נוהגים ומה שנהיה משתמשים בו מעתה בשעת שאנו משתדלים לתת את לשוננו בפיות בנינו ולהוציא את אותיותינו אל שוק החיים בכדי לשאת ולתת בהן. עד עתה היתה לשוננו "לשון העין" כדברי מר ילין, "לשון המחשבה" ולכל היותר גם "לשון התפלה" ועכשו הריתי "לשון הדבור" "לשון החיים" וכמה גדול ההבדל בין שתי אלה! — והשמוש של הדבור בעברית באי במשך שלשים חשנים האחרונות, מלבד שהסימטה של המדברים היתה כדברי מר זוטא "ידברו איך שידברו ובלבד שידברו עברית" אין בו כדי לתקע מסמרות ולחתנהג על פיהן.

ומה שנוגע למענת חלעג והיראה מפני "מה יאמרו חבריות"? מענת זו מענת הבל היא לכתחלה עד שאין כדאי גם לאבר עליה טפה של דיו בכדי לפסלה, כי פסולת ומניפת היא מעיקרה. והנסיון כבר הראנו לדעת שהלועגים והמקנטרים כבר נכנעו לפני הצרך החזק מהם, והרי הם עכשו עונים אמן בעל כרחם, והם משתמשים בחדושינו אנו ובהברתנו אנו, כי אכן אין לך דבר העומד בפני הרצון. והרגל נעשה טבע.

ולכן בבואנו כעת לקבע באופן מחלטה את מבטא של כל אות מאותיותינו ולהכניסן כלן בתוך תחומים מסוימים של חתוכי קולות ידועים, בכדי שלא תהיינה עוד הפקר לכל אדם לעשות בהן כרצונה, יהיה עלינו להחזיק גם בזה באותה הדרך שתחזקנו בה מכבר בכל תנוגע לתחית לשוננו, היינו להביע גלוי את רצוננו המוחלט שכך וכך אנו רוצים לבטא את כל אחת מהאותיות מפני טעמים יסודיים, מבלי חשש של פחד ויראה, ומבלי התבטלות בפני מי שיהיה, כי רק בזה נעשה ונצליח.

אבל איך זה דוחקים את כל אחת מהאותיות בתוך גבולות מסוימים של חתוכי קולות ידועים?

שאלה זו תשובתה בצדה, והתשובה פשוטה מאד, וכבר הורת עליה מר ילין באצבע, והיא, שעלינו יהיה מעתה להתאים את מבטא הא"ב שלנו אל מבטא הא"ב הערבית, זו השפה שבתוך בניה, מדברית, אנחנו יושבים, ואת אופן בטיה לכל גוניו ופתוכיו אנחנו יודעים, בשפה

זו, יש לכל אות מאותיותיה מבטא קבוע ומגבל שאין להחליפו באחר, וכלם גדולים וקטנים, משכילים וחמינים בקיאים ורגילים בו, והילכך דוקא מבטא זה יוכל להיות לנו לקנה המדה למד על ידו את מבטא של כל אות מאותיותנו אנו ולקבע הלכה על פיה. אלא שלפי דעתם של מר ילין וביחוד של מר איתן יש לעשות ותורים באחדות מהאותיות, ודעתי נוטה שאין לנו לזוז מהמבטא הערכי ימין ושמאל, זולת במקום שיש חוספה לשבה שאין דוגמתה בשפה הערבית, כגון הבית הרפויה. אנכי נוהג להשתמש במבטא הערכי ביחוד בשעה שאני מכתוב דבר לתלמידי, והנסיון הראני לדעת שברכת רבה במבטא זה להקל הטעיות של הכותבים, וגם מורים אחרים שבחנו וראו פעלי הסכימו עמי.

אמנם יודע אנכי שגם בא"ב הערבית ישנן אותיות אחדות שבטוין איננו שוה אצל כלם, ובי מבטאו של העירוני בהן איננו שוה לגמרי למבטאו של הפלה, אבל מלבד שאותיות אלו מספרן מועט מאד, הנה מצד שני כל שני נוסהאות בהן הוא מגבל בשפת הדבור, מה שאין כן שפת הספר שבה הכל שוים ומבטא אחד לכלם אין יוצא. ואנחנו צריכים להמשיך אחרי שפת הספר המדויקת, ולא אחרי שפת הדבור שגם היא מין זרעון מן זרעון, ואין מביאין ראיה מן הזרעון, ואפילו מורגון חי, כללו של דבר, בנוגע לקביעות מבטאנו אנו צריכים ומחייבים להתאימו לכל פרטיו אל המבטא הערכי, ולבלתי הסכים לבל פשרות, כי כל מה שנראה לנו לכתחלה ובהשקפה ראשונה לבלתי אפשרי, יתהפך בקרב הימים, וברצון הטוב שאנו רואים מצד כל הוכחי שפתנו באמת, לאפשרי. העקר בזה הוא הרצון החזק, וחרצון הזה תלוי ביחוד במורות גני הילדים בדברי מר זוטא, ואם הן עמנו, הכל עמנו, ומורות אלו הן ברכן מבנות הארץ שהמבטא הערכי שגור פחות או יותר גם בפיהן. ולא הסרה להן—כמו לכלנו—אלא מעט התאמצות בכדי להחזיר לשפתנו את צלצולה הנכון המדיק ותיפה, השפה הוא הגוף, והצלצול הנשמה, ואי אפשר לגוף להתקים בלי נשמה.

עד כאן בנוגע לכללים, ועתה בדבר הפרטים: מר ילין רוצה לעשות ותורים קלים דוקא באותיות הג, והד, והצ, הוא רוצה לבטל את הנימל והדלת הרפואות העבריות לגמרה, ורוצה לקבע להצדי את המבטא הרגיל ץ של אחינו האשכנזים, ואנכי מתנגד לשניהם, כי מדוע

נחסיר את הג' והד' הרפוינות שיש בהן משום צלצול נוסף ויפה השגור בפירוש הספרדים והמתאים לעין ולד' הרפוינה (ד' ונקודה עליה) הערביות, ומדוע נוסף ללא צורך צלצול ה' במבטא האשכנזי, הור לשונות המזרחיות בלן, וגם לחלק ה' מן מהלשונות הארופיות היותר חיות ומדברות כגון האנגלית והצרפתית וחברותיהן — והראיה שמביא מר ילין על בטול הד' הרפוינה בערבית בשפת החסון, היא קלושה, אחרי שהפליטים כלם — וחפלהים הלא הם רב התושבים שבא"י, — נוהגים בה.

ותורו של מר איתן הם תמוהים במינם גם מפאת עצמם וגם מפאת הטעמים שהוא נותן עליהם, ושדוקה בהם אין עקביות, ובבחינת סתם מתנגדים לשפתו.

מר איתן אומר בעצמו כי מסכים הוא בליפקסוקים שצריך הברה חי הוא להבחין במבטא בין א—ע, ח—ב, ט—ת, פ—ק, והוא מבליט את כל הנחיצות של הבחנה זו בשביל חכתיב, ומצד שני הוא מתנגד למבטא הו המזרחי אעפ"י שהוא מבטא קל מאד ויפה וגם צול מיהר תחסר בשפתנו עד כה, והנמצא ברוב השפות הארופיות, ובמקומו הוא מתנגד למבטא הצ' הערבי הדומה בקשיותו ממש להט' והק'.

וכנגד בכתובות המציאות הארץ-ישראלית, שועה מר איתן בחשבו כי המבטא החי הרגיל כבר בפיו יושבי ארצנו (כלומר: האשכנזים) הוא תוא באמת המבטא הספרדי הרגיל, המציאות שטר איתן רומז עליה, מנבלת רק בהברת התנועות והברת התו הרפוינה כדגושה, אבל היא איננה מתאמת כלל למבטא של הספרדים, המדקדקים בכל אותן האותיות שאנו רוצים עתה בתקונן, ואם כן על פי איזו מציאות נסל אנו דרכנו? האם עפ"י המציאות האמתית של המבטא הספרדי, ואז נצטרך לקבל גם את מבטא הו והצדי המזרחיים, או עפ"י המציאות של האשכנזים המסתפרדים שבמבטאם אין כל סמן מכדיל בין האותיות ת ט א ע פ ק.

מר איתן אומר שצריך לשאף לקבע לכל אות צליל אחד, ובשביל זה הוא רוצה לבטל לגמרה את מבטא הת' הג' והד' הרפוינות, ובכ"ז הוא פוסק להלכת להבדיל בין פ' וב' רפוינות ודגושות בשביל שיש בהן משום תוספת צלילים, כלום אין גם בג' וכד' ובת' הרפוינות משום תוספת צלילים?

ובנוגע לבית הדנושה והרפויה מר א. נותן להן „חפש הדבור“, הכל כרצון איש ואיש, רצה ראובן הריחו מבטאן ב, רצה שמעון הריחו מבטאן w. אם בן מה הועילו חכמים בתקנתם? ואיה היא אותה אחדות המבטא שהוא, מר איתן, מעריץ ב"כ?—ובכלל אם נניח את הדבר בלתי קבוע ותחת השפעת החיים, נגרם רק כי קמעא קמעא ירחב הפריץ בין המדברים, בעוד שעתה בשעה שאנו באים לקבע מסמרים במבטא, עוד קל לדבר לאחה את הקרע הזה, ודוקא בשביל אחדות המבטא.

על הווי המורחית גזר מר איתן כליה מפני שלפי טעמו אין בה כל יפי וכל תועלת, והחיים עצמם הם גנדה. ואנכי אינני טבין כלל איפה מתחילים הגבולות של „הקל והיפה“ במבטאו של מר איתן, ואיפה הם גומרים, כי יגיד נא מר איתן: אים איפה הם כל מליוני האנגלים והצרפתים והאיטלקים והספרדים וכו' המשתמשים באות זו—מבלי להעלות בחשבון את מליוני הערבים?! האם הוא פוסל את הווי המסכנת דוקא למען הנקם בה על הזריות הרבות שלפי דבריו הביאה היא בדקדוקנו? הח, והט, והע, והק? הכבדות באמת כשרות הן בעיני מר איתן וחוא מוצא בהן יפי וצלצול, זאת הווי שהיא באמת אחת האותיות היותר קלות והיותר יפות ומצלצלות, הוא פוסל משום שאיננה יפה ומוסיקלית, אכן הכל תלוי במול!

מר דוד ילין מסכם את הוכוחים, לאמר:

מכל זכוחינו יוצא לנו כי באותיות ה ט ע ק מודים כל חברינו כי עלינו לקבל את המבטא הערבי בלי כל פקפוק, רק חברנו הד"ר מוֹיא חושב כי במשך גלותנו הארבה אבדה לנו הסגולה לבטא בדיוק את כל הבטויים המורחיים, ובדדי נשתנו גם כלי המבטא אצלנו, אך את ודאותו זאת הטיל כבר בספק חברנו מר זוטא בהראותו על אלה מבני גלותנו אשר בכואם לא"י ובשמעם את המבטא המורחי, שבה אליהם אברתם של אלפי שנים לפתע פתאם וישובו ויתנבאו בח' וע' וט' וק'.

אך טענה שניה הוא טוען, כי, למרות הרצאתי מלפני עשר שנים שהסכימו עליה כל מוריני, ולמרות זרוז ועדנו במכתבו החוזר את מוריני

על המבטא, בכל זאת רבו עוד השניאות בכתיב שחתלמידים נכשלים בהן, כמו שהעיר ע"ז גם הדר' קלוזנר. אך תוך כדי דבור הוא אומר כי רב הסורים אינם יכולים לבטא בדיוק את ההבדלים הקוליים, ובכן חן לא במבטא המזרחי העון כי אם באי בטויו, ולו בטאוחו מורינו לנכון כי עתה לא שגו תלמידנו כלל, ואי-בטויו לא מאייכלת הוא בא כי אם בעקר מהתרשלות.

שואל הוא עוד: "מדוע לא נשתדל להקל כמבטא ולא להכבירו?" הלא גם בשפות אחרות נשתדלים לעשות את הכתיב ואת המבטא ליותר פשוט, אך הן זו היא הנותנת, באשר הננו חפצים לעשות את כתיבנו לפשוט בתכלית הפשיטות, ובאשר לנו אי אפשר לעקר משפתנו את האותיות הכבדות האלה ולהחליט למשל לכתב "בתא" תחת "קטע" -- חייבים הננו לתכלית זו עצמה לבטא היטב כל אות ואות.

בנגע לאותיות ג ד הרפויז מסכימים כל חברינו שצריך לבטאן כדגושות ולבטל את הדגש הקל שלהן לנמרה, חוץ מחברנו מר מיוחס, הקצוני ל"אידך גיסא". אך באשר כי במקום שיש אפשרות אחרת (השטמת הדגש מהאותיות ג ד) אין צריך להכביד על המבטא בקולות חדשים שאיננו מרנישים כחסרונם, חושב הנני כי גם חברנו זה יסכים כי גם בטוב צריך להשתמש במדה ובקצב.

בנוגע לאות ב' הרפויה מסכימים ג"כ כל חברינו כי צריך לבטאה כאות w הנרמנית; חוץ מחברנו מר איתן תחפין להשאיר את אפן בטייה לטעם כל גליל מא"י ולהרס כל יסוד אחדות המבטא שאנחנו וגם הוא בכלל חפצים בה, באשר הטעים כבר חברנו מר מיוחס, וכן לא יעשה. בבטוי האות ב' הרפויה תלוי כמובן בטוי אות ו, ובין שהסכימו כל חברינו כי את הבית הרפויה צריך לבטא כהאות w הנרמנית, ממילא יוצא כי את הו צריך לבטא אחרת, לאמר כבטוי האות w האנגלית. אך גם מבלי חלצית בטייה בבטוי האות ב' הרפויה מסכימים כל חברינו, חוץ ממר איתן, כי צריך לבטאה ככה מפני האמת ההסתורית, וליפי צלצולה, ומפני היותה מצויה כבר גם ברב השפות האירפיות.

לבטוי הו הרפויה בבטוי האות תא הערבית או th האנגלית מתנגדים חברינו דר' מוזה ומר איתן יחד, אך כי לא הזכירו מה נעשה לדגש הקל שבאות ת הדגושה ביום שידבר בו. "אנגלים עליך, ישראל!"

קורא חברנו חדר' מוֹיָא, וירא הוא מפני אנגלינו בביכול שאשכנזינו
וספרדינו יחד גבדלו מהן במבטא אות זו, אך כבר הורה חברנו מר
מיחס גם לו גם לחברנו מר איתן, כי כל הנחתם איננה נכונה, מפני כי
חספרדים מבטאים אכן את התו הרפויה כאות *ui* האנגלית, אלא
שאשכנזינו שהסתפרדו עזבו את מבטאם זה, ועד המבטא הספרדי
האמת י לא באו, ובכן עלינו להזכירם עדיין.

גשארה לנו עוד האות *z* אשר לחשאריתה במבטא האשכנזים, לאמר
כאות *z* הגרמנית, מסכימים כל חברינו, הוֹיָן מר מיחס החפִּין להחזיק
במבטא הצד (י־סד) הערבית מפני האמת החסתורית; אך ע"ו כבר
העיר חברנו מר לונִין בצדק כי ע"י עזיבת המבטא האשכנזי וקבלת
המבטא הערבי גרויה הברה מִתְרַת ונפסיד הברה נחוצה שכבר
הרגלנו בה.

אחרי ברור הדברים החלט לקבל את מבטא האותיות חמספקות
באפן הזה :

ב רפויה $w =$ גרמנית.

ו $=$ וו ערבית, w אנגלית, oi צרפתית.

ח, מן הגרון, כאות הא (כלי נקודה) הערבית.

ט, במלוא הפת, במבטא טא הערבית.

ע, מן הגרון, כהברת אות וו בערבית.

צ $=$ *z* גרמנית.

ק, במלוא הפת במבטא האות קף הערבית.

ת רפויה ui תא (כג' נקודות) בערבית, ui אנגלית.

וכן החלטה הלכה למעשה לבטל את הדגש הקל באותיות ג ד

בראשית המלה או אחרי הברה מרכבת.

